

Dejiny ako vzájomné pôsobenie hospodárskeho, duchovného a právneho života

Rudolf Steiner

Zdroj: GA 295 [6], str. 81 - 84, 2006, 28.08.1919

Vykreslite názorným spôsobom, ako sa pútnici, ktorí tiahli na východ, zoznámili ešte s celkom inými, s mnohými novými vecami. V Európe vtedy ešte poľnohospodárstvo veľmi zaostávalo. V Oriente bolo už možné sa zoznámiť so značne lepším obrábaním pozemkov. Pútnici, ktorí prišli do Orientu a potom sa zase vrátili do Európy veľa sa ich predsa ešte vrátilo - tí si priniesli rozvinutú znalosť poľnohospodárskeho podnikania a skutočne nastal rozmach poľnohospodárskej produkcie. Za ten v Európe vďačíme skúsenostiam, ktoré si do Európy priniesli títo pútnici.

Tak názorne, aby to dieťa doslova videlo pred sebou, vylíčite, ako pšenica a raž rástli pred križiackymi vojnami horšie, ako boli redšie, nižšie, s menej plnými klasmi, a ako po križiackych vojnách boli klasy plnšie to všetko v obrazoch! Potom vylíčite, ako sa pútnici tiež skutočne zoznámili s vymoženosťami priemyselnej rúzy, aké sa vtedy vyskytovali v Oriente, ale aké Európa vtedy ešte nepoznala: Západ značne zaostával za Východom. To, že sa potom tak krásne rozvinula priemyselná činnosť v talianskych mestách, aj v mestách ležiacich ďalej na sever, bolo zásluhou križiackych výprav. A tieto výpravy prispeli aj k rozvoju umenia. Môžete teda vyvolať i obrazy o pokroku duchovnej kultúry v tejto dobe. Ale do svojho opisu môžete tiež zahrnúť to, že deťom povie: „Vidíte, deti, vtedy sa Európania prvý krát zoznámili s Grékmi, tí odpadli od Ríma už v prvom tisícročí, ale zostali kresťanmi. Vo všetkých západných končinách ľudia verili, že nie je vôbec možné byť kresťanom bez toho, aby človek vzhliadal k pápežovi ako k najvyššej hlave cirkvi.“ Teraz deťom objasnite, ako križiaci zistili, na svoje veľké prekvapenie a poučenie, že sú na svete aj kresťania, ktorí neuznávajú rímskeho pápeža. Toto odpútanie duchovnej stránky kresťanstva od svetskej cirkevnej inštitúcie, to bolo vtedy niečo úplne nové. To deťom objasnite. Potom ale aj to, že medzi moslimami, ktorí inak boli málo potešiteľnými občanmi Zeme, boli predsa tiež ušľachtilí, štedrý, statoční ľudia. Tak pútnici spoznali ľudí, ktorí boli dokonca schopní byť statoční a štedrý bez toho, aby boli kresťanmi. Človek teda mohol byť dokonca dobrý a statočný, aj keď nebol kresťanom! To bolo veľké ponaučenie, ktoré vtedajším ľuďom v Európe priniesli križiaci pri svojom návrate do Európy.

Križiaci si toho vtedy vydobyli v Oriente veľmi veľa, čo potom priniesli pre duchovnú kultúru do Európy.

Deťom objasnite: „Pozrite sa, Európania by nemali ani takú bavlnenú látku ako je kartún, dokonca by pre ňu nemali ani slovo. Nemali by mušelín, aj to je orientálne slovo. Nemohli by sa uvelebiť na pohovku, pretože tú, aj s jej pôvodným názvom „sofa“, priniesli križiaci. Nepoznali predtým ani žiadny matrac, aj matrac je slovo privezené z Orientu. Aj bazár sem patrí, čo hneď poukazuje na úplne iný, orientálny prístup k verejnemu vystavovaniu výrobkov, ten vedie k vystavovaniu a ponúkaniu vo veľkom. Bazáre organizovali orientálci

na základe svojho zmýšľania v značnej rozmanitosti. V Európe sa predtým nevyskytovalo nič podobné až do doby, keď Európania podnikli svoje krížové výpravy. Dokonca ani slovo magazin nie je európskeho pôvodu, aj keď tak úzko súvisí s obchodovaním a podobnými vecami. Tento spôsob používania magazinov, teda skladísk, vzhľadom na rozsiahlosť obchodu, sa Európania naučili až od orientálcov. Lahko si predstavíme,“ povieme deťom, „aký obmedzený bol život v Európe, keď ani nepotrebovali skladisko! Aj slovo arzenál sem patrí. Ale viete, Európania sa naučili od orientálcov ešte niečo iné, to si so sebou priniesli so slovom „tarifa“. Platenie daní, o tom vedeli európske národy až do 13. storočia veľmi málo. Ale platíť dane podľa určitej tarify, všelijaké dávky, to sa v Európe začalo zavádzať až vtedy, keď sa s tým križiaci zoznámili u orientálcov.“

Vidíte teda, že sa toho v Európe veľa, veľa zmenilo pod vplyvom križiackych vojen. Z toho, čo chceli križiaci, sa veľa nenaplnilo. Ale tým, čo križiaci spoznali v Oriente, sa uskutočnilo veľa iného, čo Európe dalo inú podobu. To všetko sa potom ešte spojilo s pohľadom na usporiadanie orientálnych štátov, pretože organizovaná štátna moc sa v Oriente vyvinula už oveľa skôr ako v Európe. Útvary štátnej správy boli v Európe pred križiackymi vojnami oveľa voľnejšie ako po nich. Ku spájaniu rozsiahlych území podľa štátnych hľadísk došlo nakoniec tiež až pod vplyvom križiackych vojen.

Pritom však môžeme dieťa zoznámiť - predpokladám stále, že deti majú ten vek, ktorý som naznačil - aj s niečím ďalším: „Pozrite sa, deti, z dejepisného rozprávania ste sa už skôr dozvedeli, že Rimania kedysi rozšírili svoje panstvo. Vtedy, keď na počiatku kresťanského letopočtu Rimania rozšírili svoje panstvo, stalo sa územie Európy veľmi chudobné, bolo stále chudobnejšie. Ako to, že došlo k takému schudobneniu? Ľudia museli svoje peniaze odvádzať iným. (Teraz stredná Európa schudobnie zase nanovo, pretože musí svoje peniaze odvádzať iným!) Vtedy museli Európania odvádzať svoje peniaze aziatom. Veľa ich peňazí putovalo za hranice Rímskej ríše. Tak sa stalo, že sa stále viac rozmáhala naturálne hospodárstvo. To je niečo, čo by sa mohlo stať znovu, nech je to akokoľvek smutné, ak sa ľudia nevzchopia a nezačnú sa zaujímať o ducha. Lenže práve v tejto chudobe sa rozvíjal asketický duch oddanosti, ktorý viedol ku krížovým výpravám.“

Potom sa ale Európania prostredníctvom týchto vojen tam v Ázii zoznámili s najrôznejšími novotami, s priemyselnou výrobou, s poľnohospodárstvom. Vďaka tomu boli zase schopní produkovať veci, ktoré od nich aziati mohli odkúpiť. Peniaze začali znovu putovať späť. Európa začala znovu bohatnúť - práve v priebehu križiackych vojen. K tomuto obohateniu dochádzalo tým, že Európa zvyšovala svoju vlastnú produkciu. To je ďalší dôsledok. Krížové výpravy znamenajú skutočné sťahovanie národov do Ázie. Do Európy na druhej strane prichádzali určité zručnosti. Len vďaka týmto zručnostiam mohla Florencia rozkvitnúť a stať sa tým, čím neskôr bola. Len vďaka týmto zručnostiam sa mohli rozvinúť osobnosti ako Dante a iní.“

Vidíte, bolo by potrebné, aby historické opisy boli preniknuté takýmito impulzmi. Keď sa dnes hovorí, že by sa mali viac pestovať dejiny kultúry, tak si ľudia myslia, že musia, pokiaľ možno, sucho opisovať, ako vždy jedno vyplynulo z druhého. Dejiny by sa ale už i na týchto nižších školských stupňoch mali podávať tak, aby ich bolo možné spoluprežívať, aby pri nich povstávali obrazy, aby príslušná doba skutočne znovu ožila. Aby ožila tá chudobná Európa pokrytá len riedko porastenými poľami, kde neboli mestá, kde si síce ľudia pestovali svoje poľnohospodárstvo, lenže bolo skromnučké. Ale, zároveň, ako sa z tejto chudobnej Európy rodí nadšenie pre križiacke vojny. A ako potom ľudia predsa len nestačia na svoju úlohu, ako

sa dostávajú do sporov, ako sa šíri nemravnosť, a ako sa potom dostávajú do sporov aj v samotnej Európe. Ako tie výpravy neboli schopné dosiahnuť práve to, o čo sa nimi usilovalo, ale naopak, ako sa pripravila pôda moslimom. Ako sa ale obyvatelia Európy v Oriente mnohému priučili, ako vznikajú mestá, prekvitajúce mestá, a v nich bohatá duchovná kultúra. Ale ako sa i poľnohospodárstvo pozdvihá, ako polia začínajú prinášať väčšiu úrodu, ako rozkvitá priemysel, ako zažíva vzrast i duchovná kultúra.

To všetko sa pokúste postaviť pred deti v názorných obrazoch a objasniť im, ako si ľudia pred krížovými výpravami nemohli ľahnúť na pohovku, ako sa v rodinách ešte nemohlo uplatňovať malomeštiactvo na pohovkách v bohato zariadených izbách. Pokúste sa vykresliť tieto dejiny názorne, tak ich podáte deťom pravdivejšie. Ukážte, ako Európa schudobnela tak, že sa šírilo naturálne hospodárstvo, a ako opäť zbohatla tým, čo sa naučili ľudia. Tak sa stane dejepis niečím živým.

Poznámka Johanna Mosmanna: Pre Steinera sa dejiny zjavne odohrávajú ako „evolúcia“ trojčlenného sociálneho organizmu. Učitelia dejepisu, ktorí by chceli prehĺbiť poznanie tejto súvislosti, ju nájdu explicitne znázornenú napríklad v G A 83 (Polarita východu a západu), obzvlášť v poslednej prednáške, a veľmi názorne aj v G A 305 (Základné duchovno-duševné sily výchovného umenia), prednášky 10., 11., 12.